

Κλητήριο θέσπισμα επί παραπομπής περισσότερων κατηγορουμένων για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια, είναι άκυρο το κλητήριο θέσπισμα, όταν δεν αναγράφεται σ' αυτό ποια συγκεκριμένα μέτρα έπρεπε να λάβει ο καθένας από τους κατηγορουμένους, ώστε να αποτρέψει το αποτέλεσμα του θανάτου. Η απλή αναφορά στο κλητήριο θέσπισμα ότι οι κατηγορούμενοι δεν έλαβαν τα αναγκαία προφυλακτικά μέτρα δεν αποτελεί ακριβή καθορισμό της πράξεως.

Πρόεδρος: Νικόλαος Γέργος

Δικαστές: Ε. Μαστρογιώργη, Ι. Κουκουράκη

Εισαγγελέας: Ευάγγελος Μπακέλος

Δικηγόροι: Α. Κατηκαρίδης, Θ. Κεφάλας, Μ. Παναγιωτόπουλος, Κ. Λογοθέτης, Α. Ζαχαριάδης

Στο σημείο αυτό πήρε το λόγο ο συνήγορος του κατηγ/νου Κ.Γ. και πρόβαλε την εξής ένσταση ακυρότητας του κλητηρίου θεσπίσματος του επιδοθέντος σ' αυτόν.

Το επιδοθέν σε εμένα υπ' αριθμόν 310/01 κλητήριο θέσπισμα πάσχει απόλυτον ακυρότητα για τους ακόλουθους λόγους:

Κατά το άρθρο 321 ΚΠΔ, το κλητήριο θέσπισμα πρέπει, με ποινή ακυρότητας, να περιέχει ακριβή καθορισμό της πράξης για την οποία κατηγορείται ο δράστης.

Στην υπό κρίση περίπτωση, καμία απολύτως συγκεκριμένη πράξη ή παράλειψη δεν περιγράφεται στο κλητήριο θέσπισμα. Ειδικότερα, στο μεν υπό στοιχείο «Α» σκέλος του κατηγορητηρίου αναγράφεται απλώς ότι «δεν έλαβα όλα τα κατάλληλα προφυλακτικά μέτρα», στο δε υπό στοιχείο «Β» σκέλος αναγράφεται «δεν είχε λάβει όλα τα αναγκαία προφυλακτικά μέτρα για την αποφυγή εργατικών ατυχημάτων».

Στο στάδιο όμως της προπαρασκευαστικής διαδικασίας, μορφή έκφρασης του δικαιώματος πληροφόρησης του κατηγορουμένου αποτελεί το δικαίωμά του να γνωρίζει την αποδιδόμενη σ' αυτόν κατηγορία με καθαρότητα και πληρότητα. Το επιμέρους αυτό δικαίωμα, πέρα από τη συνταγματική θεμελίωσή του (άρθρο 20 του ισχύοντος Συντάγματος) κατοχυρώνεται επίσης και:

α') στη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 3 εδάφιο α' της ΕΣΔΑ, σύμφωνα με την οποία κάθε κατηγορούμενος έχει το δικαίωμα να πληροφορείται «εν λεπτομερεία την φύσιν και τους λόγους των εναντίον του κατηγοριών».

β') στην περίπτωση δ' της παρ. 1 του άρθρου 321 ΚΠΔ, όπου αξιώνεται επί ποινή ακυρότητας να περιλαμβάνει το κλητήριο θέσπισμα «ακριβή καθορισμό της πράξης για την οποία κατηγορείται». Για τα παραπάνω βλ. και Σ. Δασκαλόπουλου, «Τα δικαιώματα του κατηγορουμένου στην κυρία διαδικασία», στην εκδ. της Ε.Ν.Ο.ΒΕ.: Η προστασία του κατηγορουμένου και του θύματος στην ποινική δίκη, τ. 12, 1991, σελ. 80, Α. Καρρά, όπ.π., σελ. 160, Α. Μαργαρίτη, Παρατηρήσεις στην ΤριμΠληΜΚιλκ 676/1991, Υπερ. 1992.124 επ. = Ποινική δικονομία και πράξη (Διάλογος με την νομολογία), 1993, σελ. 280 επ.

Ακριβής καθορισμός της πράξης, κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 321 παρ. 1 περ. δ' ΚΠΔ, υπάρχει όταν στο κλητήριο θέσπισμα περιγράφονται «εν λεπτομερεία» (σύμφωνα με την επιταγή του άρθρου 6 παρ. 3 εδάφ. α' της ΕΣΔΑ) όλα τα πραγματικά περιστατικά τα οποία συνιστούν τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, καθώς και τον εξωτερικό όρο του αξιόποινου, όπου αυτός απαιτείται (βλ. Σ. Δασκαλόπουλου, όπ.π., σελ. 80, Ι. Ζησιάδη, Ποινική Δικονομία, τ.Β', 1977, σελ. 414, Α. Καρρά, όπ.π. σελ. 247 επ., του ιδίου, Μαθήματα Ποινικού Δικονομικού Δικαίου, τ.Γ', 1990, σελ. 14, Ν. Κορφιάτη, Γνωμοδότηση, ΕΕΝ 1967.403, Α. Μαργαρίτη, όπ.π. σελ. 126, Α. Μπουρόπουλου, Ερμηνεία ΚΠΔ, τ. Α', 1957 σελ. 437, Α. Ψαρούδα – Μπενάκη, Σχόλιο στην ΑΠ 374/1967, ΠοινΧρον 1967.557, ΑΠ 1261/1985, ΠοινΧρον 1986.260 ΑΠ 113/1964, ΠοινΧρον 1964.353, ΑΠ 401/1955, ΠοινΧρον 1964.353, ΑΠ 401/1955, ΠοινΧρον 1956.101, ΑΠ 82/1955, ΠοινΧρον 1955.239, ΑΠ 413/1951, ΠοινΧρον 1951.517, ΕγκΕισΕφΑθ 34475/1968 (Κ. Χριστόπουλου), ΠοινΧρον 1970.145 ΤριμΠληΜΘες 3421/1990 Υπερ. 1992.124). Εξάλλου, δικαιολογητικό λόγο

νομοθετικής ύπαρξης της συγκεκριμένης ρύθμισης αποτελεί η ικανοποίηση του προπαρασκευαστικού δικαιώματος πληροφόρησης του κατηγορούμενου σχετικά με την κατηγορία που τον βαρύνει, προκειμένου «ούτος ν' αναπτύξει πλήρως την υπεράσπιση αυτού» (Αιτιολογική Έκθεση Σχεδίου ΚΠΔ, εκδ. Ζαχαρόπουλου 1950, σελ. 527).

Στην κρινόμενη λοιπόν περίπτωση, ποια ήταν τα απαιτούμενα μέτρα που θα έπρεπε να πάρω και δεν πήρα και γιατί εγώ θα έπρεπε να πάρω τα μέτρα αυτά; Μ' αυτή την παντελή αοριστία, καθίσταται απολύτως αδύνατη η αντίκρουση της κατηγορίας και το κατηγορητήριο είναι απολύτως άκυρο. Την ακυρότητα του κλητηρίου θεσπίσματος ζήτησαν κατ' ένσταση και οι λοιποί συνήγοροι των άλλων κατηγορουμένων επειδή αυτό δεν περιέχει ακριβή καθορισμό της πράξης που φέρεται να έχουν τελέσει. Ο Εισαγγελέας, αφού πήρε το λόγο πρότεινε την παραδοχή των ενστάσεων των κατηγορουμένων πήραν το λόγο και πάλι και ζήτησαν την παραδοχή της ενστάσεως από το δικαστήριο.

Το Δικαστήριο, σε μυστική διάσκεψη που έγινε στην έδρα με την παρουσία και της Γραμματέως, κατάρτισε την ταυτάριθμη απόφασή του, την οποία ο Πρόεδρος αμέσως δημοσίευσε. Η απόφαση αυτή έχει ως εξής:

Επειδή το άρθρο 321 παρ. 1 δ' του ΚΠΔ ορίζει «ότι το κλητήριο θέσπισμα πρέπει να περιέχει α') ... δ') τον ακριβή καθορισμό της πράξης για την οποία κατηγορείται ο κατηγορούμενος και μνεία του άρθρου του ποινικού νόμου που την προβλέπει...».

Στην προκειμένη περίπτωση οι κατηγορούμενοι κατηγορούνται για Ανθρωποκτονία από αμέλεια και για παράβαση του άρθρ. 25 παρ.1 περ. β' ν. 2224/94 και δη ο 1^{ος} και 2^{ος} ως κατασκευαστές συρόμενων πορτών, ο 3^{ος} και 4^{ος} ως συνιδιοκτήτες του ακινήτου και ο 5^{ος} ως διευθυντής της μεταφορικής εταιρίας «Π. ΑΕ», στο προαύλιο της οποίας επήλθε ο θάνατος του εργαζομένου σ' αυτήν Γ.Τ. την 4.10.97 στο Καλοχώρι Θεσ/νίκης, στη στιγμή μάλιστα που αυτός προσπαθούσε να κλείσει τη συρόμενη εξωτερική σιδερένια πόρτα περίφραξης που εκκινείτο σε σεδερένια ράγα και που έφυγε από τη θέση της και τον καταπλάκωσε και φέρονται δε αυτοί να μην έχουν λάβει τα κατάλληλα προφυλακτικά μέτρα για την αποφυγή εργατικών ατυχημάτων από έλλειψη της προσοχής την οποία μπορούσαν και ηδύναντο να καταβάλουν. Όμως το επιδοθέν σε έκαστο των κατηγορουμένων από 8.7.1999 κλητήριο θέσπισμα δεν περιγράφει, ως θα έπρεπε για το έγκυρο αυτού, κατ' άρθρο 321 παρ. 1 δ' του ΚΠΔ καμία απολύτως συγκεκριμένη πράξη ή παράλειψη την οποία να έχει τελέσει ή παραλείψει έκαστος των κατηγορουμένων αφού στο μεν υπό στοιχείο Α' σκέλος που αναγράφεται απλώς ότι «δεν έλαβαν όλα τα κατάλληλα προφυλακτικά μέτρα», στο δε υπό στοιχείο Β' σκέλος αναγράφεται «δεν είχαν λάβει όλα τα αναγκαία προφυλακτικά μέτρα για την αποφυγή εργατικών ατυχημάτων». Ειδικότερον αυτό δεν αναφέρει Α') ως προς τον 1^{ον} και 2^{ον} των κατηγορουμένων ποια συγκεκριμένα μέτρα έπρεπε να λάβουν αυτοί κατά την κατασκευή και τοποθέτηση (ύψος ράγας, ροδάκι, σύστημα ασφαλείας STOP), Β') ως προς τον 3^{ον} και 4^{ον} των κατηγορουμένων ποια συγκεκριμένα μέτρα έπρεπε να λάβουν αυτοί ώστε να παρέχουν ασφαλή τη χρήση του μισθίου και Γ') ως προς τον 5^{ον} των κατηγορουμένων ποια συγκεκριμένα μέτρα έπρεπε να λάβει αυτός για την ασφαλή χρήση της συρόμενης πόρτας. Συνακόλουθα τα επιδοθέν εις έκαστον των κατηγορουμένων από 8.7.1999 κλητήριο θέσπισμα είναι άκυρο και πρέπει ως εκ τούτου, κατ' εφαρμογή της διατάξεως του άρθρου 176 ΚΠΔ, να κηρυχθεί η ακυρότητα αυτού, κατά παραδοχή και της σχετικής, βασίμου δε, ενστάσεως των κατηγορουμένων, νόμιμης άλλωστε (άρθρο 173 ΚΠΔ).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ι. Ο επιβαλλόμενος από τη διάταξη του άρθρου 321 παρ. 1 περ. δ' ΚΠΔ «ακριβής καθορισμός της πράξεως» κατέχει αναμφίβολα ξεχωριστή θέση ανάμεσα στα υπόλοιπα αναγκαία – επί ποινή ακυρότητας – στοιχεία του κλητηρίου θεσπίσματος. Και τούτο διότι μόνο με τον ακριβή καθορισμό πράξεως υλοποιείται το κατοχυρωμένο από διατάξεις αυξημένης τυπικής ισχύος (άρθ. 20 Σ και 6 παρ. 3 εδ. α' Ε.Σ.Δ.Α.) δικαίωμα πληροφόρησης του κατηγορουμένου, αφενός, αλλά και προσδιορίζεται θεματικά το αντικείμενο της ποινικής δίκης, αφετέρου.

ΙΙ. Στο πλαίσιο της ερμηνευτικής προσέγγισης της εν λόγω πρόβλεψης έχει ήδη παγιωθεί, σε θεωρητικό τουλάχιστον επίπεδο, η άποψη ότι ο καθορισμός της πράξεως είναι ακριβής όταν

στον κλητήριο θέσπισμα μνημονεύονται όλα τα πραγματικά περιστατικά τα οποία συνιστούν τα στοιχεία της αντικειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος, καθώς και ο εξωτερικός όρος του αξιοποιήσιμου, όπου αυτός απαιτείται ή, σύμφωνα με άλλη διατύπωση, όταν τα μνημονεύόμενα περιστατικά οδηγούν σε μια πλήρη υπαγωγή κάτω από την οικεία ποινική διάταξη, δηλ. σε πραγμάτωση όλων ανεξαιρέτως των αντικειμενικών, αλλά και υποκειμενικών συστατικών της περιγραφής από το νόμο της εκάστοτε αξιόποινης πράξης

III. Η αμέσως ανωτέρω άποψη έχει εξάλλου από παλιά υιοθετηθεί και από τη νομολογία των δικαστηρίων μας. Θα πρέπει πάντως να παρατηρηθεί ότι στις μείζονες σκέψεις των περισσότερων δικαιοδοτικών κρίσεων, που ασχολήθηκαν με το ερευνώμενο ζήτημα, δεν αξιοποιείται ρητά η ως άνω θέση, αλλά ούτε και προτείνεται κάποιο άλλο νόημα του όρου «ακριβής καθορισμός της πράξεως», παρά απλά επαναλαμβάνεται η πρόβλεψη του άρθρου 321 ΚΠΔ με απευθείας υπαγωγή στην εκάστοτε περίπτωση. Με τον τρόπο αυτόν «αποδυναμώνεται» η δομή του δικανικού συλλογισμού με αποτέλεσμα να κρίνονται ως «ακριβείς» περιγραφές πράξεων κλητηρίων θεσπισμάτων, το ελλιπές περιεχόμενο των οποίων δεν μπορεί να παχθεί, ως τέτοιο, στην εκάστοτε διάταξη.

I.V. Η ως άνω πρόβλεψη του δικονομικού νομοθέτη για «ακριβή» προσδιορισμό της πράξεως έχει προκαλέσει έντονη διχογνωμία στη νομολογία του Ακυρωτικού, αναφορικά με το ειδικότερο ζήτημα του περιεχομένου του κλητηρίου θεσπίσματος στις περιπτώσεις συναυτουργίας, για το αν απαιτείται δηλ. ή όχι η εξειδίκευση της δραστηριότητας του κάθε συναυτουργού. Πειστικότερη είναι η αποφαινόμενη υπέρ της αναγκαιότητας εξειδίκευσης των επιμέρους πράξεων αντίληψη. Κατά μείζονα λόγο η ως άνω αντίληψη θα πρέπει να υιοθετηθεί προκειμένου για τις περιπτώσεις της παραυτουργίας, όπου η ευθύνη του κάθε δράστη κρίνεται αυτοτελώς, ανεξάρτητα από την ευθύνη των υπολοίπων.

V. Στο μέτρο που το έγκλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια (302 ΠΚ) είναι έγκλημα ουσιαστικό (ή αποτελέσματος), μπορεί να τελεστεί και με παράλειψη, όταν συντρέχουν βεβαίως οι όροι της διάταξης του άρθρου 15 ΠΚ. Προφανές είναι ότι, στην περίπτωση αυτή, οι όροι της διάταξης του άρθρου 15 ΠΚ εντάσσονται στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος και κατά συνέπεια, στο κλητήριο θέσπισμα πρέπει να μνημονεύονται, πέραν των άλλων στοιχείων, όλα εκείνα τα πραγματικά περιστατικά που συγκροτούν την παράλειψη του κατηγορουμένου (τι ακριβώς δηλ. φέρεται να παρέλειψε να κάνει, μη αποτρέποντας έτσι το αξιόποινο αποτέλεσμα), αλλά και θεμελιώνουν την ιδιαίτερη νομική υποχρέωσή του προς αποτροπή του αποτελέσματος (την ιδιότητά του ή την προηγούμενη άδικη συμπεριφορά του, όταν βεβαίως η νομική υποχρέωση θεμελιώνεται σ' αυτήν). Και τούτο διότι η απαίτηση για «ακριβή καθορισμό της πράξεως» είναι προφανές ότι καλύπτει και τα εγκλήματα παραλείψεως, γνήσια και μη.

VI. Ενόψει όλων των ανωτέρω σκέψεων, ορθώς κρίθηκε με τη δημοσιευόμενη απόφαση ότι η απλή αναφορά στο κλητήριο θέσπισμα ότι οι κατηγορούμενοι «δεν έλαβαν όλα τα κατάλληλα προφυλακτικά μέτρα» δεν συνιστά ακριβή καθορισμό της πράξεως της ανθρωποκτονίας από αμέλεια. Προφανές είναι ότι του νόμου (μη αποτροπή του συγκεκριμένου αποτελέσματος), και σε καμία περίπτωση δεν επαρκεί για την ικανοποίηση του δικαιώματος πληροφόρησης του κατηγορουμένου, κατά τα ανωτέρω. Σε απλή επανάληψη του νόμου αρκέστηκε άλλωστε και ο συντάξας το ακυρωθέν κλητήριο θέσπισμα. Εισαγγελέας και προκειμένου για το έγκλημα του άρθρου 25 ν. 2224/1994, κατά το οποίο θεσπίζεται ως αξιόποινη «η παράβαση των διατάξεων για την υγιεινή και ασφάλεια της εργασίας του νόμου αυτού και των κανονιστικών πράξεων, που εκδίδονται με εξουσιοδότησή της». Κι εδώ η διατύπωση «δεν είχαν λάβει όλα τα αναγκαία προφυλακτικά μέτρα για την αποφυγή εργατικών ατυχημάτων», όχι μόνον δεν καθορίζει οιαδήποτε πράξη ή παράλειψη, αλλά ούτε καν επαναλαμβάνει σε όλο της το περιεχόμενο την ως άνω ποινική διάταξη.

Η συγκεκριμένη δε δικαιοδοτική κρίση είναι περαιτέρω σημαντική για τους εξής λόγους: πρώτον, διότι αφορά σε συχνά συναντώμενες στην πράξη περιπτώσεις εργατικών ατυχημάτων, κατά τις οποίες το κλητήριο θέσπισμα που συντάσσεται αποτελεί –όχι σπάνια– απλή αναπαραγωγή, προφανώς για λόγους φόρτου εργασίας των Εισαγγελικών Λειτουργιών, των πορισμάτων των αρμοδίων Επιθεωρητών Εργασίας που έχουν προηγηθεί, οι οποίες εξ ορισμού δεν ανταποκρίνονται βέβαια στις απαιτήσεις του δικονομικού νομοθέτη, δεύτερον, διότι αξιώνει ρητά την αναφορά στο κλητήριο θέσπισμα των μη ληφθέντων μέτρων

αναφορικά με κάθε έναν από τους συγκατηγορούμενους τρίτον γιατί, παρότι στη μείζονα σκέψη δεν γίνεται αξιοποίηση του ως άνω (βλ. ανωτέρω υπό II και III ερμηνευτικού επιχειρήματος για την έννοια του «ακριβούς καθορισμού της πράξεως», ωστόσο η θέση αυτή εισάγεται «εκ πλαγίου» στην ελάχιστονα σκέψη, στο σημείο όπου καταγράφονται οι ελλείψεις που οδήγησαν στην κήρυξη της συγκεκριμένης ακυρότητας.

Ν. Δ. ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ